

CCFA-FAVO-CONGRES – 28 SEPTEMBER 2026

Hoe gaan we verder? Het antwoord van de seniorenverenigingen

Toespraak van Daniel Van Daele

Dames en heren,

Beste vertegenwoordigers van de verenigingen,

Beste partners,

We naderen bijna het einde van deze ochtend.

We hebben veel gehoord over internationaal recht, Genève, het Belgische standpunt, discriminatie op grond van leeftijd en de tekortkomingen die nog bestaan in onze wetgeving.

Ik wil daarom proberen niet te herhalen wat al zeer goed is uitgelegd.

Ik wil liever vertrekken vanuit een uiterst eenvoudige overtuiging:

mensenrechten hebben geen vervaldatum.

Ze houden niet op bij 65 jaar.

Ze verminderen niet bij 75 jaar.

Ze worden niet facultatief bij 85 jaar.

En ze zijn zeker niet afhankelijk van ons vermogen om een smartphone te gebruiken, een digitaal formulier in te vullen of zelfstandig een administratieve procedure te begrijpen die te complex is geworden.

De vraag die ik nu wil stellen is dan ook heel concreet:

wat doen we met alles wat we vanochtend hebben gehoord?

Want een colloquium organiseren is nuttig.

Discriminatie vaststellen is noodzakelijk.

Een internationaal verdrag voorbereiden is essentieel.

Maar dat volstaat niet.

Op een bepaald moment moeten we **van vaststelling naar actie** gaan.

Eerste principe: GARANDEREN

Pia heeft onder meer het belang van sociale bescherming in herinnering gebracht.

Ik zal daarom niet opnieuw alle kwesties met betrekking tot pensioenen, inkomens of de voorwaarden voor toegang tot bepaalde uitkeringen behandelen.

Ik wil alleen een principe in herinnering brengen.

Leeftijd op zich mag nooit een automatische rechtvaardiging worden om minder rechten toe te kennen.

Elk verschil in behandeling op grond van leeftijd zou drie zeer eenvoudige vragen moeten kunnen beantwoorden:

Waarom bestaat deze leeftijdsgrens?

Is deze werkelijk noodzakelijk?

En zijn de gevolgen ervan evenredig?

Wanneer we vaststellen dat een regel iemand automatisch uitsluit, eenvoudigweg omdat die persoon 65, 66, 70 of 75 jaar is geworden, moeten we de reflex hebben om deze vragen te stellen.

Niet noodzakelijk om alle leeftijdsgrenzen af te schaffen.

Maar om de overheid ertoe te verplichten ze te **verantwoorden**.

Dat is een fundamenteel verschil.

Tweede principe: KIEZEN

De tweede uitdaging is die van de digitalisering.

Het CCFA heeft zich bij verschillende gelegenheden over deze kwestie uitgesproken.

Laten we heel duidelijk zijn: wij zijn niet tegen digitalisering.

Digitalisering kan veel procedures aanzienlijk vereenvoudigen.

Ze kan snel toegang geven tot informatie.

Ze kan contacten met een overheid, een bank of een socialezekerheidsinstelling vergemakkelijken.

Maar digitalisering wordt een probleem wanneer ze niet langer een hulpmiddel is, maar **een verplichting** wordt.

Een persoon mag nooit de toegang tot een recht verliezen omdat hij of zij geen computer heeft.

Men mag de toegang tot een dienst niet verliezen omdat men geen applicatie gebruikt.

Men mag niet worden benadeeld omdat men liever met een persoon praat dan met een machine.

We moeten daarom een uiterst eenvoudig principe verdedigen:

digitalisering tussen overheidsdiensten wanneer dit hun werking verbetert; vrije keuze van het kanaal voor de burger.

Dit betekent dat er voor essentiële diensten een toegankelijke alternatieve mogelijkheid moet blijven bestaan:

een loket,

een telefoon,

een brief,

en vooral...

een mens.

Technologische vooruitgang moet onze autonomie vergroten.

Ze mag nooit een nieuwe vorm van uitsluiting worden.

Derde principe: BESLISSEN

De derde uitdaging betreft de handelingsbekwaamheid.

Ook hier hebben we een bijzonder verhelderende uiteenzetting gehoord.

Ik wil er slechts één essentieel idee uit onthouden.

Ouder worden betekent niet automatisch dat men zijn vermogen om beslissingen te nemen verliest.

Hulp nodig hebben betekent niet dat men vervangen moet worden.

De filosofie zou daarom heel eenvoudig moeten zijn:

ondersteunen wanneer dat mogelijk is; vertegenwoordigen alleen wanneer dat werkelijk noodzakelijk is.

Dit geldt voor het beheer van bezittingen.

Dit geldt voor administratieve beslissingen.

Dit geldt voor gezondheid.

Dit geldt voor de keuze van de woonplaats.

En dit geldt ook op momenten waarop iemand kwetsbaarder wordt.

Want autonomie betekent niet alleen dat men alles alleen kan doen.

Autonomie betekent ook dat men het recht behoudt om deel te nemen aan beslissingen die het eigen leven betreffen.

Vierde principe: PARTICIPEREN

En dan kom ik bij wat mij de rode draad van alle andere rechten lijkt:

participatie.

We herhalen vaak:

“Niets over ons zonder ons.”

Deze zin is veel gebruikt door bewegingen van mensen met een handicap.

Ze zou ook vanzelfsprekend moeten worden wanneer het gaat om beleid dat ouderen aangaat.

Want laten we eerlijk zijn.

We hebben soms nog steeds een vreemde opvatting van raadpleging.

Er wordt een hervorming voorbereid.

De teksten worden opgesteld.

Er worden politieke afwegingen gemaakt.

En wanneer bijna alles al beslist is, worden de representatieve organisaties geraadpleegd.

En enkele weken later...

ontdekken zij soms wat de uiteindelijke beslissing is.

Dat is nog geen echte participatie.

Werkelijk raadplegen betekent dat de betrokken personen **van bij het begin** worden betrokken.

Het betekent dat zij de nodige informatie krijgen.

Het betekent dat zij voldoende tijd krijgen om een ernstig advies uit te brengen.

Het betekent dat er wordt gereageerd op de geformuleerde aanbevelingen.

En vooral betekent het dat wordt uitgelegd waarom bepaalde voorstellen wel of niet worden overgenomen.

Een advies van een adviesorgaan verplicht een regering niet noodzakelijk om al onze aanbevelingen te volgen.

Maar het zou haar op zijn minst moeten verplichten om **ons te antwoorden**.

En nu: vier concrete voorstellen

Ik wil deze uiteenzetting daarom afsluiten met vier voorstellen om mee aan de slag te gaan.

Niet over tien jaar.

Niet alleen wanneer het toekomstige internationale verdrag is aangenomen.

Maar vanaf nu.

Eerste voorstel: een inventaris opmaken van bestaande discriminaties en leeftijdsgrenzen in België.

Het werk dat vandaag werd voorgesteld, vormt al een bijzonder interessante basis.

We zouden per domein moeten kunnen vaststellen:

de bestaande regel,

de leeftijdsgrens,

de rechtvaardiging ervan,

de impact ervan,

en de vraag of deze moet worden behouden, gewijzigd of afgeschaft.

Niet vanuit een logica van systematische aanklacht.

Maar vanuit een logica van objectieve evaluatie.

Tweede voorstel: een echte “seniorentoets” invoeren.

Wanneer we een grote sociale, administratieve, gezondheids- of digitale hervorming voorbereiden, moeten we ons systematisch de vraag stellen:

wat zullen de gevolgen zijn voor ouderen?

Maar let op.

Er bestaat niet “één senior”.

Een 65-jarige die nog werkt, een 78-jarige die alleen woont en een 92-jarige die autonomie verliest, worden uiteraard niet met dezelfde moeilijkheden geconfronteerd.

De seniorentoets moet daarom rekening houden met leeftijd, maar ook met inkomen, gender, gezondheidstoestand, mate van autonomie, toegang tot digitale middelen en sociale omgeving.

Derde voorstel: adviesraden versterken.

We moeten een gestructureerde vertegenwoordiging van ouderen op de verschillende bestuursniveaus verdedigen.

Maar een adviesraad oprichten volstaat niet.

Hij moet ook kunnen functioneren.

Hij moet informatie ontvangen.

Hij moet voldoende vroeg worden geraadpleegd.

En hij moet kunnen weten wat er met zijn adviezen is gebeurd.

Ik zou daarom een uiterst eenvoudig mechanisme voorstellen:

Advies.

Antwoord.

Beslissing.

Opvolging.

Evaluatie.

Vijf woorden.

Maar vijf woorden die de participatieve democratie diepgaand zouden kunnen veranderen.

Vierde voorstel: jaarlijks een dashboard opstellen over de rechten van ouderen.

We beschikken al over talrijke indicatoren.

Maar ze zijn verspreid.

Waarom zouden we niet elk jaar enkele essentiële gegevens samenbrengen:

inkomens,

pensioenen,

armoede,

toegang tot zorg,

autonomie,

huisvesting,

mobiliteit,

toegang tot openbare diensten,

digitale kloof,

isolement,

burgerparticipatie?

Dit zou het mogelijk maken om na te gaan of de discourses over vergrijzing werkelijk overeenkomen met de situatie die burgers ervaren.

Het blanco blad

Sta mij toe een klein beeld te gebruiken.

Laten we ons voorstellen dat dit blanco blad het toekomstige internationale verdrag over de rechten van ouderen is.

Vandaag moet er nog veel worden geschreven.

De vraag is dus:

wie zal de pen vasthouden?

De regeringen?

Uiteraard.

De diplomaten?

Zeker.

De juristen en deskundigen?

Ongetwijfeld.

Maar laat mij daar nog iets aan toevoegen:

de ouderen zelf moeten de pen vasthouden.

En als ik vandaag drie woorden op dit blad zou moeten schrijven, dan zou ik schrijven:

WAARDIGHEID.

AUTONOMIE.

PARTICIPATIE.

Drie woorden.

Maar drie woorden die het toekomstige verdrag in zijn geheel zouden moeten doordringen.

Laten we van 28 september geen datum zonder vervolg maken

Ik zou daarom willen voorstellen dat we deze dag niet beschouwen als het eindpunt van een proces...

maar als het begin ervan.

Wat zou de **verbintenis van 28 september** kunnen zijn?

Heel eenvoudig:

niet wachten op het verdrag om te corrigeren wat nu al kan worden gecorrigeerd;

systematisch discriminatie op grond van leeftijd onderzoeken;

een menselijke alternatieve mogelijkheid garanderen voor essentiële digitale diensten;

de participatie van ouderen versterken;

en de geboekte vooruitgang publiekelijk opvolgen.

En ik wil zelfs een voorstel doen.

Laten we elkaar over een jaar opnieuw ontmoeten.

Maar niet alleen om een nieuw colloquium te organiseren.

Laten we elkaar opnieuw ontmoeten met een tabel.

Een kolom:

“Wat we hadden gevraagd.”

Een tweede:

“Wat er is gerealiseerd.”

Een derde:

“Wat nog moet gebeuren.”

Ook dat kan burgerparticipatie zijn.

Niet alleen praten.

De resultaten meten.

CONCLUSIE

Dames en heren,

We kunnen hier uiteraard vertrekken met tientallen pagina's documentatie.

Met de presentaties.

Met juridische analyses.

Met aanbevelingen.

Dat alles is noodzakelijk.

Maar ik zou vooral willen dat we hier vertrekken met één overtuiging.

Ouder worden mag nooit betekenen dat men minder rechten heeft.

We hebben gedurende tientallen jaren veel energie besteed aan het toevoegen van jaren aan het leven.

Nu moeten we dezelfde energie besteden aan **het toevoegen van leven, waardigheid en rechten aan die jaren.**

Wij worden soms voorgesteld als een vergrijzende samenleving.

Ik zeg liever dat we een samenleving zijn waarin steeds meer mensen het geluk hebben om lang te leven.

Dat is een collectieve verwezenlijking.

Het is nu aan ons om daar ook een sociale en democratische verwezenlijking van te maken.

Eleanor Roosevelt herinnerde eraan dat mensenrechten beginnen op plaatsen die dicht bij ons staan.

In onze wijk.

In onze gemeente.

In ons gezin.

Bij de overheidsdienst waarmee we contact opnemen.

In het woonzorgcentrum waar we misschien ooit zullen wonen.

In de manier waarop naar ons wordt gekeken en naar ons wordt geluisterd.

Precies daar begint onze verantwoordelijkheid.

En ik wil eindigen met deze zin:

mensenrechten hebben geen vervaldatum.

Laten we er dan voor zorgen dat geen enkele burger op een dag ontdekt dat hij of zij door ouder te worden...

te oud is geworden om zijn of haar rechten ten volle uit te oefenen.

Dank aan iedereen die aan deze ochtend heeft deelgenomen.

Dank aan de sprekers.

Dank aan de verenigingen.

Dank aan de academici en de vertegenwoordigers van de instellingen.

En vooral...

laten we het werk voortzetten.

Want het verdrag zal internationaal moeten zijn.

Maar de rechten zelf moeten hier en nu werkelijkheid worden.

Ik dank u.

Daniel Van Daele

Ondervoorzitter CCFA - FAVO